

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No. | General Publication Number: 2019

FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Fecr

Yayın No | Publication Number: 1174

Kitap Adı : Kıraat İlminin Tarihi Seyri - II (VI-X. Asır Müellifler)

Book Title: The Historical Development of the Science of Kıraat - II (VI-X)

ISBN : 978-625-8910-31-5

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258910315

Editörler | Editors:

Cihat Çelik | orcid.org/0000-0003-3089-7819

Kurum | Institution: Uşak Üniversitesi

ROR ID: ror.org/05es91y67

Ömer Şimşek | orcid.org/0009-0004-9564-3005

Kurum | Institution: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

ROR ID: ror.org/01dzjez04

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Editorial

Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish

Ebat | Dimensions: 16 x 24 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 211 (xii+199)

Yayın Tarihi | Publication Date: Haziran | June 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRHS - Kuran (Kur'an) | The Koran

BISAC: REL041000 - İslam / Kur'an ve Kutsal Metinler | Religion / Islam / Koran & Sacred Writings

THEMA: QRPF1 - Kur'an-ı Kerim | The Koran (Qur'an)

LC Classification: BP131.5 - Kıraat (Kur'an'ın okunması ve tilâveti) | Qur'anic Recitation (Qir'ât)

DEWEY: 228.1 - Kur'an Metni, Kıraat ve Çalışmaları | Qur'an Text, Recitation and Studies

WoS Category: Din Bilimleri | Religion

WoS Citation Topics Meso: İslam Araştırmaları ve Kur'an Çalışmaları | Islamic Studies and Qur'anic Studies

WoS Citation Topics Micro: Kıraat İlmi, Kur'an Kıraatleri ve Kıraat Tarihi | Qir'ât, Qur'anic Readings and History of Recitation

Scopus Subject Areas: 1203 - Din Çalışmaları | Religious Studies

Atıf Bilgisi | Cite as: Çelik, Cihat - Şimşek, Ömer (ed.). *Kıraat İlminin Tarihi Seyri II (VI-X. Asır Müellifler)*. FCR Yayın Ltd.-Fecr, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Kıraat İlminin Tarihi Seyri - II

(VI-X. Asır Müellifler)

Editörler

Dr. Cihat Çelik
Dr. Ömer Şimşek

Yazarlar

Ayşe Nur İba Çınar
Sıla İskeçeli
Ayşenur Koçak
Halil Büyüksaka
Cihat Çelik
Ömer Şimşek
Ahmet Arif Akbaba
Sefer Yıldırım

Editörler Hakkında | About the Editors

Cihat ÇELİK

1989 yılında Konya’da doğan Cihat ÇELİK, hafızlık eğitimini 2006 yılında İstanbul Kadıköy Gözcübaba Kur’ân Kursu’nda tamamlamış, ardından Aşere, Takrîb ve Tayyibe kırâat eğitimlerini tamamlayarak 2011 yılında icazet almıştır. Aynı yıl Diyanet İşleri Başkanlığı’nda imam hatip olarak göreve başlamış, 2014 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun olmuştur. 2017 yılında İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi’nde yüksek lisansını tamamlamış, 2018 yılında DİB İzmir Dini Yüksek İhtisas merkezinde ihtisas eğitimine başlamıştır. 2020 yılından itibaren Uşak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. 2024 yılında “Kûfî ve Basrî Kırâat İmamlarına Ait Okuyuşların Kûfe ve Basra Nahiv Ekolleri Tarafından Değerlendirilmesi” adlı teziyle doktora eğitimini tamamlamıştır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Born in Konya in 1989, Cihat ÇELİK completed his memorisation of the Qur’an in 2006 at the Gözcübaba Qur’an Course in Kadıköy, Istanbul. He subsequently completed his training in the Aşere, Takrîb and Tayyibe recitation styles, receiving his certificate of authorisation in 2011. In the same year, he began working as an imam-khateeb at the Presidency of Religious Affairs and graduated from the Faculty of Theology at Dokuz Eylül University in 2014. He completed his master’s degree at İzmir Katip Çelebi University in 2017 and began his specialisation training at the DİB İzmir Centre for Advanced Religious Studies in 2018. Since 2020, he has been serving as a lecturer at the Faculty of Theology at Uşak University. In 2024, he completed his doctoral studies with a thesis entitled “The Evaluation of the Recitations Attributed to the Kufi and Basri Qira’at Imams by the Kufan and Basran Schools of Grammar”. He is married and has two children.

Ömer ŞİMŞEK

1982 yılında Uşak'ta doğan Ömer ŞİMŞEK, 1999 yılında Uşak İmam Hatip Lisesi'nden mezun olmuştur. 2001 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'nda göreve başlamış, 2007 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olmuştur. Lisans eğitimi sırasında hafızlığını tamamlayan ŞİMŞEK, 2012 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı'nda öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. 2024 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda hazırladığı “*Burhāneddīn İbrāhīm b. ʿOmer el-Caʿberī'nin Kitābu'l-İhtidā fī'l-Vakf ve'l-İbtidā Adhı Eserinin Tahkik ve Değerlendirmesi*” başlıklı teziyle doktora eğitimini tamamlamıştır.

Ömer ŞİMŞEK was born in Uşak, Türkiye, in 1982. He graduated from Uşak Imam Hatip High School in 1999 and began his service at the Presidency of Religious Affairs in 2001. He received his bachelor's degree from the Faculty of Theology at Dokuz Eylül University in 2007. During his undergraduate studies, he completed his memorization of the Qur'an (Hifz). He earned his master's degree from Dokuz Eylül University in 2012. Since 2019, ŞİMŞEK has been serving as a Lecturer in the Department of Qur'anic Recitation and Qirā'āt, within the Department of Basic Islamic Sciences at the Faculty of Theology, Eskişehir Osmangazi University. In 2024, he completed his doctoral studies at the Institute of Social Sciences, Eskişehir Osmangazi University, with a dissertation entitled “*A Critical Edition and Evaluation of Burhān al-Dīn Ibrāhīm b. ʿUmar al-Caʿbarī's Kitāb al-Ihtidā fī al-Waqf wa al-Ibtidā'.*”

Kitap Hakkında

Kıraat İlminin Tarihi Seyri - II (VI-X. Asırlar)

Kur'ân-ı Kerîm'in nüzûlünden itibaren lafzının doğru okunması, muhafaza edilmesi ve nesilden nesile sahih bir şekilde aktarılması, İslâm ilim geleneğinin temel meselelerinden biri olmuştur. Bu süreçte teşekkül eden kıraat ilmi; Hz. Peygamber'den nakledilen kıraat vecihlerinin tespiti, rivayet ve isnadlarının muhafazası, edâ usullerinin aktarılması ve kıraat literatürünün oluşumu bakımından önemli bir ilmî disiplin hâline gelmiştir. Kıraat tarihinin anlaşılması ise bu ilmin gelişimine katkı sağlayan âlimlerin, müelliflerin ve eserlerin dönemseller olarak incelenmesini gerekli kılmaktadır. Daha önce yayımlanan *Kıraat İlminin Tarihi Seyri I* adlı çalışmanın devamı niteliğindeki *Kıraat İlminin Tarihi Seyri II*, hicrî VI. asırdan X. asrın sonuna kadar kıraat ilmi sahasında faaliyet gösteren âlimleri ve bu dönemde meydana getirilen kıraat literatürünü ele almaktadır. Farklı üniversitelerde görev yapan, kıraat ve tefsir alanlarında akademik çalışmalar yürüten öğretim elemanlarının katkılarıyla hazırlanan eser, çok yazarlı ve editöryal bir çalışma niteliğindedir. Eserde hicrî VI, VII, VIII, IX ve X. asırlarda vefat eden kıraat âlimlerinin hayatları, ilmî şahsiyetleri, hocaları, talebeleri, ilmî silsileleri, yetiştikleri ilim merkezleri ve kıraat ilmine katkıları incelenmektedir. Bunun yanında müelliflerin telif ettikleri eserler, bu eserlerin günümüze ulaşan nüshaları, tahkikli neşirleri ve haklarında gerçekleştirilen modern akademik çalışmalar da tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın temel özelliklerinden biri, kıraat tarihini yalnızca biyografik bilgiler üzerinden değil; rivayet, isnad, tedvin, tasnif ve ilmî intikal süreçleri çerçevesinde ele almasıdır. Bu yönüyle eser, kıraat birikiminin nesiller arasındaki aktarımını ve kıraat literatürünün oluşumunu şahıslar ve eserler üzerinden ortaya koymayı amaçlamaktadır. *Kıraat İlminin Tarihi Seyri II*, kıraat araştırmacıları için biyografik, bibliyografik ve tarihî bir başvuru kaynağı olmasının yanı sıra Kur'ân ilimleri ve İslâmî ilimler alanındaki akademik çalışmalara ve kıraat eğitimine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Çalışmanın devamı niteliğindeki yeni ciltlerle kıraat ilminin tarihî seyrinin günümüze kadar takip edilmesi ve kapsamlı bir kıraat tarihi külliyyatının oluşturulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıraat İlmi; Kıraat Tarihi; Kıraat Âlimleri; Kıraat Literatürü; İlmî Silsile; Kıraat Eserleri

About the Book

The Historical Development of the Science of Qiraat - II (VI-X)

The accurate recitation, preservation, and authentic transmission of the text of the Holy Quran from the very moment of its revelation (nuzul / tanzil) have constituted one of the foundational concerns of the Islamic scholarly tradition. The science of Quranic recitations (ilm al-qira'at), which coalesced during this historical process, has evolved into a crucial scholarly discipline. It plays a pivotal role in identifying the specific textual variants and modes of recitation (wujuh al-qira'at) transmitted from the Prophet Muhammad, safeguarding their respective narrations (riwayat) and chains of transmission (asānīd / isnad), passing down the practical methods of oral performance (ada), and generating a sophisticated corpus of literature. Comprehending the historical trajectory of qira'at necessitates a periodic and contextual examination of the scholars, authors, and primary texts that contributed to the evolution of this science. Serving as a sequel to the previously published volume titled *Historical Course of the Science of Qira'at I*, this second volume, *Historical Course of the Science of Qira'at II*, systematically examines the scholars who flourished and the literature that was produced in the field of qira'at from the 6th century AH through to the end of the 10th century AH. Prepared through the collective contributions of faculty members who conduct advanced academic research in the fields of qira'at and Quranic exegesis (tafsir), this work is a multi-authored, peer-reviewed collaborative volume. The book comprehensively analyzes the biographies, scholarly personae, mentors, disciples, intellectual lineages (silsilah), and the geographical centers of learning where these scholars were nurtured, as well as their specific contributions to the science of recitation. Concurrently, the study attempts to meticulously identify the works authored by these scholars, the surviving manuscript witnesses (nuskha) of these texts, their contemporary critical editions (tahqiq), and modern academic treatises written about them. One of the defining methodological characteristics of this study is that it does not treat the history of qira'at merely through the lens of biographical compilation (tarajim). Instead, it evaluates the field within the broader frameworks of prophetic narration (riwayah), chains of authority, codification and compilation (tadwin), textual classification (tasnif), and the broader mechanisms of intellectual transmission. Through this approach, the work illuminates the generational transfer of the collective qira'at heritage and the structural formation of its literature by mapping them out across specific historical figures and texts. Ultimately, *Historical Course of the Science of Qira'at II* serves as an indispensable biographical, bibliographical, and historical reference work for Quranic researchers, while aiming to enrich scholarly studies in Quranic sciences (ulum al-Quran), broader Islamic studies, and traditional qira'at pedagogy. With forthcoming volumes planned as part of this ongoing series, the overarching goal remains to trace the historical evolution of qira'at up until the contemporary era, thereby producing an exhaustive encyclopedia of the history of Quranic recitations.

Keywords: Science of Qira'at; History of Qira'at; Qira'at Scholars; Qira'at Literature; Intellectual Lineage; Qira'at Works

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
HİCRÎ VI. ASIR KIRAAT ÂLİMLERİ 1 (500-599) - Ayşe Nur İBA ÇINAR	5
1. Hicrî VI. Asırda İslâmî İlimler	5
2. Ebû Muhammed Ca'fer b. Ahmed b. el-Hüseyin es-Serrâc (öl. 500/1106)	6
3. Ebû'l-Kâsım Tâcülkurrâ Burhânüddîn Mahmûd b. Hâzma b. Nasr el-Kirmânî (öl. 500/1106)	7
4. Muhammed b. Yahyâ b. Müzâhim (öl. 502/1108)	9
5. Hüseyin b. Muhammed b. Fîre b. Hayyûn b. Sükkere el-Endelüsî es-Sadeffî (öl. 514/1120)	10
6. Hasan b. Halef b. Abdullah b. Belîme (öl. 514/1120)	11
7. Abdurrahman b. Ebû Bekir Atîk b. Halef el-Kureşî es-Sıkkîlî (İbnü'l-Fehhâm) (öl. 516/1122)	12
8. Ebû'l-İzz Muhammed b. Hüseyin b. Bundâr el-Vâsıtî el-Kalânsî (öl. 521/1127)	14
9. Ebû Muhammed Şuayb b. İsâ b. Câbir el-Eşcaî el-Yâbirî el-Endelüsî (öl. 530/1136 veya sonrası)	15
10. İbn Şüreyh el-İşbîlî (öl. 539/1144)	16
11. Ebû Ca'fer İbnü'l-Bâzîş (öl. 540/1145)	18
12. Ebû Muhammed Abdullâh b. Alî b. Ahmed el-Bağdâdî Sibtü'l-Hayyât (öl. 541/1146)	20
HİCRÎ VI. ASIR KIRAAT ÂLİMLERİ 2 (500-599) - Sıla İSKEÇELİ	25
1. Ebû'l-Hasen İbn 'Azîme (öl. 543/1148)	25
2. Ebû'l-Kerem el-Mübârek b. el-Hasen b. Ahmed eş-Şehrezûrî el-Bağdâdî (öl. 550/1156)	26
3. İsâ b. Muhammed el-Belensî (öl. 552/1157)	27
4. Ebû Bekir el-Felenkî (öl. 553/1158)	28
5. Ebû'l-Asbağ (Ebû Humeyd) Abdülazîz b. Alî b. Muhammed el-İşbîlî es-Sümâtî İbnü't-Tahhân (öl. 560/1165)	28
6. Ebû Abdillâh (Ebû Ca'fer) Muhammed b. Tayfûr es-Secâvendî el-Gaznevî (öl. 560/1165)	30
7. Nasr b. Alî b. Muhammed eş-Şirâzî İbn Ebû Meryem Ebû Abdillâh el-Fesevî (öl. 565/1170'ten sonra)	32
8. Ebû Bekr Sâinüddîn (Sâbikuddîn, Ziyâüddîn) Yahyâ b. Sa'dûn b. Temmâm el-Ezdî el-Kurtubî (öl. 567/1172)	33
9. Ebû'l-Alâ el-Attâr el-Hemedânî (öl. 569/1173)	35
10. Kâsım b. Firruh eş-Şâtubî (öl. 590/1194)	36
HİCRÎ VII. ASIR KIRAAT ÂLİMLERİ 1 (600-699) - Ayşenur KOÇAK	41
1. Hicrî VII. Asırda İslâmî İlimler	41
2. Tâcüddîn Ebû'l-Yümn Zeyd b. el-Hasen b. Zeyd el-Kindî el-Bağdâdî (öl. 613/1217)	42

3. Ebü'l-Kâsım Muvaffakuddîn İsâ b. Abdülazîz b. İsâ b. Abdülvâhid el-Lahmî el-İskenderânî (öl. 629/1232)	44
4. Ebû Abdillâh Cemâlüddîn Muhammed b. Saïd b. Yahyâ b. Ali ed-Dübeyî (öl. 637/1239)	46
5. Ebü'l-Hasen Alemüddîn Ali b. Muhammed b. Abdüssamed es-Sehâvî (öl. 643/1245)	47
6. Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Ali el-Gâfikî eş-Şerîr es-Sebtî (öl. 649/1251)	51
7. Ebü'l-Berekât Mecdüddîn Abdüsselâm b. Abdillâh b. el-Hadır el-Harrânî (öl. 652/1254)	52
8. İbn Vesîk, Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. Abdurrahmân el-İşbîlî (öl. 654/1256)	53
9. Ebû Abdillâh Şemsüddîn (Kemâlüddîn) Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Mevsilî (öl. 656/1258)	55
HİCRÎ VII. ASIR KIRAAT ÂLİMLERİ 2 (600-699) - Halil BÜYÜKSAKA	61
1. Ebû Şâme el-Makdisî (öl. 665/1267)	61
2. İbn Mâlik et-Tâî (öl. 672/1274)	64
3. Muhammed b. Süleymân eş-Şâtübî (öl. 672/1274)	67
4. Kevâşî (öl. 680/1281)	69
5. Zevâvî (öl. 681/1282)	73
6. Leblî (öl. 691/1292)	75
HİCRÎ VIII. ASIR KIRAAT ÂLİMLERİ 1 (700-799) - Cihat ÇELİK	83
1. Hicri VIII. Asırda İslâmî İlimler	83
2. Ebû Ca'fer Ahmed b. Abdünnûr el- Mâlekî (öl. 702/1302)	84
3. Ebû Abdillâh el-Ümevî eş-Şerîşî Harrâz (öl. 718/1318)	86
4. Ebû Ca'fer Ahmed b. el-Hasen b. Alî el-Kelâî (öl. 728/1328)	89
5. Burhânüddîn Ebû İshâk İbrâhîm b. Ömer b. Halîl el-Ca'berî (öl. 732/1332)	91
6. Ebü'l-Kâsım Şerefüddîn İbrâhîm el-Cühenî el-Hamevî (öl. 738/1338)	94
7. Ebû Muhammed Necmüddîn el-Vecîh el-Vâsıtî (öl. 740/1340)	96
8. Ebü'l-Feth Takıyyüddîn Muhammed b. Alî b. Hümâm el-Mısırî (öl. 745/1344)	98
HİCRÎ VIII. ASIR KIRAAT ÂLİMLERİ 2 (700-799) - Ömer ŞİMŞEK	103
1. Şemseddin ez-Zehebî (öl. 748/1348)	103
2. Ebû Muhammed (Ebû Alî) Bedrüddîn Hasen b. Kâsım b. Abdillâh b. Alî el-Murâdî (öl. 749/1348)	106
3. Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Yûsuf es-Semîn el-Halebî (öl. 756/1355)	109
4. Ebû Bekr Seyfüddîn Abdullah b. Aydoğdu b. Abdillâh eş-Şemsî (İbnü'l-Cündî) (öl. 769/1368)	113
5. Ebü'l-Abbâs Hatîbüddehşe Ahmed b. Muhammed b. Alî el-Feyyûmî el-Hamevî (öl. 770/1368-69)	116
6. Ebû Ca'fer Şihâbüddîn Ahmed b. Yûsuf b. Mâlik er-Ruaynî el-Gırnâtî (öl. 779/1378)	118
7. Ebû Yahyâ Şemsüddîn Muhammed b. Mahmûd b. Muhammed es-Semerkindî (öl. 780/1378)	121

8. Ebü'l-Abbâs (Ebü'l-Hayr) Şihâbüddîn Ahmed b. Ömer b. Muhammed b. Ebî'r-Rızâ el-Hamevî el-Halebî (öl. 791/1389)	125
9. Ebü Abdillâh Bedrüddîn Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh et-Türkî el-Mısırî el-Minhâcî ez-Zerkeşî eş-Şâfîi (öl. 794/1392)	127
HİCRÎ IX. ASIR KIRAAT ÂLİMLERİ (800-899) - Ahmet Arif AKBABA	137
1. Hicri IX. Asırda İslâmî İlimler	137
2. İbnü'l-Kâsîh, Ebü'l-Bekâ Nûruddîn Ali b. Osman b. Muhammed el-Uzrî (öl. 801/1399)	139
3. Şemsüddîn Muhammed b. Alî b. Muhammed İbnü'l-Kattân es-Semennûdî (öl. 813/1411)	142
4. Ebü Muhammed Şerefüddîn Sadaka b. Selâme b. Hüseyin el-Mesharâî (öl. 825/1422)	144
5. Ebü Abdillâh Muhammed b. Abdilmelik b. Alî el-Kaysî el-Mintûrî (öl. 834/1431)	145
6. İbnü'l-Kabâkîbî Ebü Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Halîl b. Ebî Bekr el-Halebî (öl. 849/1445)	147
7. Ebü İshâk Burhânüddîn İbrâhîm b. Mûsâ b. Bilâl el-Kerekî (öl. 853/1449)	151
8. Ebü Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Alî el-Mücârî el-Endelüsî (öl. 862/1458)	153
9. Ebü'l-Kâsım Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Muhammed b. İbrahim b. Abdülhâlik en-Nüveyrî (öl. 857/1453)	156
HİCRÎ IX. ASIRDA KIRAAT İLMİNİN DÖNÜM NOKTASI:	
İBNÜ'L-CEZERÎ - Halil BÜYÜKSAKA	163
1. İbnü'l-Cezerî (öl. 833/1429)	163
HİCRÎ X. ASIR KIRAAT ÂLİMLERİ (900-999) - Sefer YILDIRIM	177
1. Hicri X. Asırda İslâmî İlimler	177
2. Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfîi (öl. 911/1505)	178
3. Ebü Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Gâzî el-Osmânî el-Miknâsî (öl. 919/1513)	184
4. Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr el-Kastallânî (öl. 923/1517)	186
5. Ebü Hafs Sirâcüddîn Ömer b. Kâsım b. Muhammed en-Neşşâr el-Ensârî (öl. 938/1531)	189
6. Ebu'l-Hasen Nûruddîn (Sa'düddîn) Alî b. Muhammed b. Alî ed-Dımaşkî el-Hicâzî el-Kinânî (öl. 963/1556)	191
7. Ebü'l-Berekât Bedrüddîn Muhammed b. Radyıyiddîn el-Gazzî el-Âmirî (öl. 984/1577)	193
DİZİN	199

GİRİŞ

İslâmî ilimlerin temel ve aslî kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm, insanlığı hidayete ulaştırmak, kulluk bilincini inşa etmek ve insanın dünya ve âhîret saadetine rehberlik etmek üzere Cenâb-ı Hak tarafından Hz. Peygamber'e vahyedilmiştir. Müslümanların inanç, ibadet, ahlâk ve düşünce dünyasının merkezinde yer alan Kur'ân-ı Kerîm, nüzûlünden itibaren hem lafzının hem de manasının doğru şekilde muhafaza edilmesine yönelik yoğun bir ilmî faaliyetin konusu olmuştur. Bu çabanın bir neticesi olarak zaman içerisinde tefsir, hadis, fıkıh, kelâm, Arap dili ve belâgat gibi pek çok İslâmî ilim teşekkül etmiş ve Kur'ân'ın lafzının doğru okunması, edâ ve rivayet yollarının muhafaza edilmesi ve nesilden nesile sahih bir şekilde aktarılması hususunda ise kıraat ilmi müstesna bir konuma sahip olmuştur.

Kıraat ilmi, Kur'ân-ı Kerîm'in farklı vecihlerle edâsına ilişkin sahih rivayetleri konu edinmesi bakımından yalnızca bir tilâvet disiplini değil, aynı zamanda Kur'ân'ın sözlü ve uygulamalı aktarım geleneğini muhafaza eden köklü bir ilim dalıdır. Hz. Peygamber'den ashâba, onlardan tâbiîn ve tebeu't-tâbiîne intikal eden kıraat birikimi, sonraki dönemlerde kıraat imamı ve bu alanda yetişen müellifler tarafından çeşitli yöntemlerle muhafaza edilmiş, tasnif ve tedvin edilerek sonraki nesillere aktarılmıştır. Bu tarihî süreç içerisinde kıraat âlimleri, yalnızca mevcut rivayetleri nakletmekle kalmayıp, kıraatlerin tespiti, isnadlarının muhafazası, vecihlerin tasnifi ve kıraat literatürünün oluşumu bakımından da önemli katkılar ortaya koymuşlardır. Daha önce "Kıraat İlminin Tarihi Seyri I" adıyla yayımlanan çalışmanın devamı mahiyetinde hazırlanan "Kıraat İlminin Tarihi Seyri II", kıraat ilminin tarihî gelişimini müellifler, âlimler ve eserler üzerinden kronolojik bir perspektifle ele almaktadır. Farklı üniversitelerde görev yapan ve kıraat ve tefsir alanlarında akademik çalışmalar yürüten öğretim elemanlarının katkılarıyla hazırlanan bu eser, çok yazarlı ve editöryal bir çalışma niteliğindedir.

Çalışmanın temel amacı, hicrî VI. asırdan X. asrın sonuna kadar kıraat ilmi sahasında faaliyet gösteren âlimleri tespit etmek ve onların ilmî hayatlarını, kıraat alanındaki faaliyetlerini ve telif ettikleri eserleri ortaya koymak ve kıraat ilminin tarihî gelişim sürecini dönemler üzerinden sistematik bir şekilde takip edilebilir hâle getirmektir. Bu doğrultuda kıraat âlimlerinin biyografileri, ilmî şahsiyetleri, hoca-talebe ilişkileri, mensup oldukları ilmî çevreler, eğitim aldıkları merkezler, ilmî silsileleri ve kıraat ilmine yaptıkları katkılar bir bütünlük içerisinde ele alınmıştır. Bunun yanında söz konusu âlimlerin kıraat alanında kaleme aldıkları eserler ile eserlerin günümüze ulaşan nüshaları, tahkikli neşirleri ve haklarında gerçekleştirilen modern akademik çalışmalar da mümkün mertebe tespit edilerek değerlendirmeye alınmıştır.

Eserin dikkat çeken yönlerinden biri, kıraat ilminin tarihî seyrinin yalnızca biyografik bilgiler üzerinden değil, aynı zamanda ilmî intikal ve tedvin süreçleri çerçevesinde ortaya konulmaya çalışılmasıdır. Bu bağlamda âlimlerin yetiştikleri ilmî muhitler, seyahat ettikleri ilim merkezleri, hocaları ve talebeleri arasındaki ilişkiler ile kıraat birikiminin sonraki nesillere aktarılmasındaki rolleri üzerinde durulmuştur. Böylece kıraat ilminin tarih içerisinde geçirdiği değişim ve gelişimin, şahıslar ve eserler üzerinden takip edilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada dönemlendirme yöntemi esas alınmış ve her asır, öncelikle dönemin siyasi, ilmî ve kültürel şartlarını ana hatlarıyla ortaya koyan bir girişle başlatılmıştır. Ardından ilgili asır içerisinde vefat eden kıraat âlimlerinin hayatları, ilmî şahsiyetleri, hocaları, talebeleri, eserleri ve kıraat ilmine katkıları müstakil başlıklar altında incelenmiştir.

Bu çerçevede hicrî VI. asır (500-599), VII. asır (600-699), VIII. asır (700-799), IX. asır (800-899) ve X. asır (900-999) içerisinde vefat eden kıraat âlimleri, ilgili bölüm yazarları tarafından ele alınmıştır. Hicrî IX. asırda kıraat ilminin dönüm noktası olan İbnü'l-Cezerî ise müstakil bir başlık adı altında ele alınmıştır. Böylece söz konusu dönemde kıraat ilminin temsilcileri, mümkün olduğunca kronolojik ve sistematik bir tasnif içerisinde okuyucunun istifadesine sunulmuştur. Eserde yalnızca müelliflerin biyografilerine ve eserlerine yer verilmemiş olup aynı zamanda kıraat ilminin tarihî gelişimi bakımından önem taşıyan tedvin, tasnif, rivayet, isnad ve ilmî silsile unsurları da dikkate alınmıştır. Böylelikle kıraat literatürünün oluşumunda rol oynayan âlimlerin birbirleriyle olan ilmî irtibatlarının ve oluşturdukları geleneğin izlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Özellikle bir âlimin hangi hocalardan kıraat tahsil ettiği, kimlere kıraat okuttuğu ve sonraki dönem kıraat birikimine ne ölçüde tesir ettiği hususlarının belirlenmesi, kıraat ilminin tarihî sürekliliğinin anlaşılması bakımından önem arz etmektedir. Çalışmanın bir diğer amacı da kıraat tarihi açısından henüz yeterince araştırılmamış veya literatürde dağınık hâlde bulunan bilgi ve eserleri bir araya getirerek araştırmacıların kullanımına sunmaktır. Bu kapsamda klasik biyografi, tabakat, terâcim ve kıraat kaynaklarının yanı sıra modern akademik çalışmalar da mümkün olduğunca taranmış olup âlimlerin eserleri ve bu eserler üzerine gerçekleştirilen ilmî çalışmalar tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylece çalışma, kıraat ilmi alanında araştırma yapacak akademisyenler için biyografik, bibliyografik ve tarihî bir başvuru kaynağı olmayı hedeflemektedir.

Bu yönüyle eserin, yalnızca kıraat alanında uzmanlaşan araştırmacılara değil, Kur'ân ilimleri ve İslâmî ilimler sahasında çalışan akademisyenlere de katkı sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca kıraat ilminin tarihî gelişimini dönemler ve şahıslar üzerinden takip etmeye imkân vermesi sebebiyle lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde yürütülen kıraat derslerinde yardımcı kaynak olarak kullanılabilecek bir mahiyet taşıması amaçlanmıştır.

Eserin hazırlanmasında akademik araştırma ve yayıncılık ilkelerine riayet edilmiş olup dipnot, kaynakça ve atıf sistemi bakımından İSNAD Atıf Sistemi esas alınmıştır. Bununla birlikte kıraat tarihine ilişkin kapsamlı çalışmaların tabiatı gereği, mevcut literatürün bütün unsurlarına ulaşmanın ve ilgili dönemlerde yaşamış bütün âlim ve eserleri eksiksiz biçimde tespit etmenin oldukça güç olduğu açıktır. Bu sebeple çalışmanın, alan araştırmalarının ulaştığı mevcut veriler çerçevesinde bir katkı olarak değerlendirilmesi ve sonraki araştırmalarla geliştirilmesi önem arz etmektedir. Nitekim eserin tamamlanmasının ardından alanın uzmanlarından gelecek değerlendirme, tenkit ve öneriler doğrultusunda tespit edilemeyen âlim ve eserlerin belirlenmesi, mevcut bilgilerin yeniden gözden geçirilmesi ve sonraki baskılarda çalışmanın daha kapsamlı hâle getirilmesi hedeflenmektedir. Bu bakımdan eser, tamamlanmış ve değişmez bir kıraat tarihi tasviri sunma iddiasından ziyade, kıraat ilminin tarihî birikimini sistematik biçimde ortaya koymaya yönelik ilmî bir teşebbüs olarak görülmelidir.

Kıraat İlminin Tarihî Seyri III ve devamında planlanan çalışmalarla birlikte sonraki asırlarda yaşamış kıraat âlimleri ve bu dönemlerde meydana getirilen kıraat literatürünün de ele alınması hedeflenmektedir. Böylece kıraat ilminin teşekkülünden günümüze kadar uzanan tarihî seyri, asır merkezli ve sistematik bir yöntemle takip edilmeye devam edilecektir. Bu çalışmaların tamamlanmasıyla birlikte kıraat ilminin tarihî gelişimini âlimler, eserler, ilmî silsileler ve literatür üzerinden bütüncül biçimde ortaya koyan kapsamlı bir külliyatın oluşturulmasına katkı sağlanması temenni edilmektedir. Bu vesileyle eserin hazırlanmasına katkı sağlayan bölüm yazarlarına, çalışmanın ilmî açıdan olgunlaşmasına katkıda bulunan kıymetli hocalarımıza ve emeği geçen herkese teşekkür eder, çalışmanın Kur'ân-ı Kerîm'in anlaşılması, doğru okunması ve kıraat mirasının gelecek nesillere aktarılması yolunda yapılacak ilmî çalışmalara katkı sağlamasını Cenâb-ı Hak'tan niyaz ederiz.